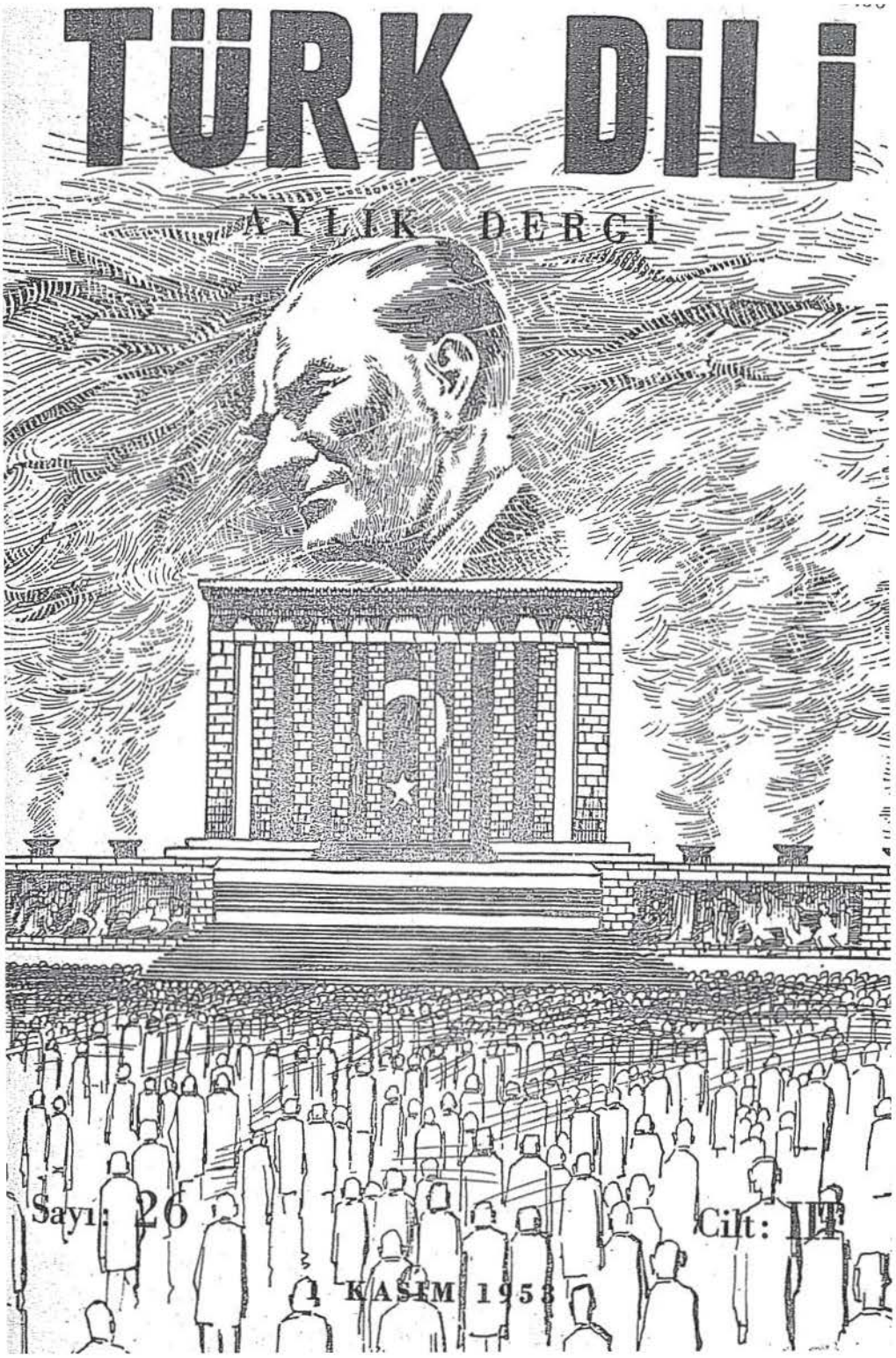
TÜRK DİLİ

AYLIK DERGİ

Sayı: 26 Cilt: III

1 KASIM 1953

NURULLAH ATAÇ VE TÜRKÇENİN NAHVİ

AHMED ATEŞ

azılarını çok eskiden beri zevk, ilgi ve heyecanla okuduğum, yeniyi seziş ve anlayışına hayran olduğum bir eleştirmeci var: Nurullah Ataç. Fakat bir zamandan beri onun yazılarında bana çok garip gelen, âdeta isyana sevkeden bir şey var: Bu, yazılarında görülen nahivdir. Söylemeğe hacet yok, her dilde ayrı ayrı kelimeler, bir yargı ifade edebilmek için, belli bir sıra içine konulur. O dili konuşanlar, bu sıranın ne olduğunu bilmeseler bile yine o sıraya uyarlar. Türkçemizde de böyle bir sıra vardır. Bilginlerimiz daha bu sıranın özelliklerini, değişmelerini iyice arayıp incelememişlerdir. Bununla beraber birtakım kuralları meydandadır. Dilimizin en eski eserlerinde de görülen bu sıranın birkaç kuralı şunlardır: Bir cümlede, zarf başta gelir; onun arkasından fail, mefuller ve nihayet fiil gelir. Bir başkası da şudur: Tamlayan tamlanandan, belirten belirtilenden önce gelir.

Bu kurallar, daha başka birtakım kurallar ile birlikte, Türkçeyi Türkçe yapan ve onu başka dillerden ayıran kurallardır. N. A. yıllardan beri bu kuralları yıkmağa çalışıyor. Meselâ şöyle diyor: "Bilmem İtalyanca", "...dergisi parçalar almış o yazıdan", "foyası meydana çıkmış o sanatın", "anlamam ben resimden"... (*Türk Dili*, sayı 22, s. 710). Bu cümleleri, sırası ile, Türkçenin nahvine uygun olarak, "İtalyanca bilmem", "...dergisi o yazıdan parçalar almış", "o sanatın foyası meydana çıkmış" ve "ben resimden anlamam" diye ifade etmek kolaydı.

Nurullah Ataç'ın böyle nahiv kurallarına uygun cümleleri de var. Yukarıya alınan örneklerde bu sıraya uymadığına göre, her halde onun bir düşündüğü olmalıdır. Ben onun buna dair bir açıklamasını görmedim. Bunun için onun düşüncelerinin ne olduğunu kendi kendime bulmağa çalıştım. Fakat itiraf etmeliyim ki, bunun sebebini kendime göre izah edemiyorum. Ancak şurası muhakkak ki, Nurullah Ataç, "İtalyanca bilmem" diyecek yerde "bilmem İtalyanca" diyorsa, yani kelimelerin, Türkçenin nahvine göre bulunması gereken yerleri değiştiriyorsa, bununla nor-

mal bir cümlede bulunmıyan bir mâna ifade etmek istemiştir. Fakat bence "bilmem İtalyanca" ile "İtalyanca bilmem" arasında, mâna bakımından, bir tek fark vardır: İkinci cümle N. A.'ın İtalyanca bilmediğini bize birinciden daha açık ve emin bir şekilde anlatıyor.

Kelimelerin cümle içindeki yerlerini değiştirmenin —alelâde yanlış değilse— sebeplerini araştıran bilgi ve zevk sahibi bilgin ve eleştirmeciler, genel olarak, bunun heyecandan ileri geldiğini söylerler. O halde N. A. "bilmem İtalyanca" derken, belki bize ilk önce bilmeyişini, sonra da neyi bilmediğini söylemek istemiştir. Yani bilmemek, bilinmeyen şeyden çok N. A.'ı heyecanlandırmıştır. Halbuki burada olsa olsa N. A. İtalyancayı bilmediğinden heyecanlanmış olmalıydı. Çünkü, bana öyle geliyor ki, mantık bakımından, cümlenin önemli kısmı bilmemek değil, İtalyancadır. O halde böyle bir çözümleme ile de N. A.'ın cümlesine mâna vermek kabil değildir. Sonra bu hal insanı cümle içindeki kelimelerin sırasını bozmağa götürecek derecede heyecanlandıracak bir şey de değildir.

Kelimelerin sırasını bozan N. A., acaba böyle yapmakla bir teessüf mü ifade etmek istemiştir? Ben öyle bir şey sezdim. Ancak eminim, bu şekil bunu aslâ ifade etmiyor. Böyle bir şey anlatmak istendiği zamanlar, "ne yazık" ile başlıyan cümleler yapılıyor. Meselâ N. A. da "ne yazık, İtalyanca bilmiyorum" demeliydi. Konuşma dilinde ise, dikkat ettim, bu hallerde hiç de kelimelerin yerlerini değiştirmiyoruz; ne yazık kelimesi kullanılmamış ise, kelime ve cümle vurgusunu değiştiriyoruz. Bence N. A.'ın cümlesi bu sebep ile de izah edilemez.

Bir de şöyle denilebilir: Halk konuşurken, arada sırada fiili önce, mefulü sonra getiriyor. Halkın kötü konuşanları ile bazı yazarların burada bahis konusu edilmiyeceği meydandadır. Halk içinde doğru konuşanların "bırak onu" gibi cümleler yaptığı sık sık görülür. Dikkat edilirse, bunun ancak emir kiplerinin bulunduğu cümlelerde yapıldığı hemen görülür. Halbuki bu, N. A.'ın cümlesinde emir değil, "ihbar" kipinde kullanılmıştır. Elhasıl eğer N. A., bu cümleden benim anladığım mânalardan birini kastediyorsa, cümlesi kelimelerinin tertibi yüzünden, bunları anlatmamaktadır. Eğer bu düşüncede aldanmışsam kabahatin çoğu

N. A.'da olmak gerekir; çünkü o alelâde bir okuyucuya hitap etmektedir; ben de, bu okuyuculardan biri olarak, bu cümleyi anlıyamamışsam, elbette bundan N. A. sorumludur.

N. A.'ın öteki cümleleri de tıpkı bunun gibidir. Meselâ: "...dergisi parçalar almış o yazıdan" cümlesi de ne mantık, ne heyecan, ne de benim anlıyabildiğim başka bakımlardan izah edilebilir. Daha başta söyledim, kendisinin izah tarzını bilmiyorum. Onun için başka bakımlardan da ele alınması mümkün olan bu değişmeleri şimdilik daha fazla incelemiyeceğim. Çünkü meselâ sık sık ileri sürülen halkın canlı dili ile izahın bu cümlelerde tamamiyle yersiz olduğu kolayca ispat edilebilir.

Hal böyle olunca, N. A.'ın cümlelerindeki kelime sırasını izah etmek için bir tek yol kalacağını sanıyorum: O da yabancı dil etkisi: Bu kelime sırası N. A.'a munis, hoş ve fikirleri iyi ifade eder gibi geliyorsa, bu gerçekten öyle olduğu için değil, belki iyi bildiği dilin kelime sırasının etkisi iledir. Onun bu hissi, az bir zaman önce dilimize Arapça, Farsça kelimelerini sokmaktan vazgeçmiyen yazıcılarımızın hissinin aynıdır. Ancak arada bir fark var: Eski yazar ve aydınlarımız Türkçenin nahvini bu kadar bozmamışlardı. Türkçe yeniden asıl hüviyetini kazanabilmişse, bunu onların nahve dokunmamış olmalarına borçluyuz. N. A., Türkçeyi daha kötü bir yola sürüklemeğe çalışıyor: Türkçeye bütün şahsiyet ve özelliklerini kaybettirecek olan nahvin yıkılmasına çalışıyor.

Esef ve endişe ile görüyoruz: gençlerimizin bir kısmı —onlar ister kabul etsin, ister etmesinler— onun etkisi ile Türkçenin nahvini bozmakta onun izinden yürüyorlar, onun açıkça davetini —bence— düşünmeden kabul ediyorlar. N. A., acaba, ben böyle yapmakla, Türkçeyi bozmak değil, ona yeni ifade imkânları kazandırmak istiyorum diyecek mi? Eğer böyle derse, ona verilecek cevap çok sade olacaktır: Bütün dünya edebiyatları gözlerimizin önündedir; böyle denemeler ancak sanatçılar tarafından yapılır ve onların taşkınlıkları eleştirmecilerin gayretleri ile önlenir. Eğer N. A. böyle bir şey yapmak istiyorsa, çok yanlış bir yol ve yer seçmiştir. Yerini değiştirmezse, yolunu değiştirmesi, en az her Türk kadar sevip beğendiğine emin olduğum Türkçe ve onun geleceği için çok hayırlı olacaktır.